

Na kraju, biskupi nisu govorili o karizmatičkom učiteljstvu ne temelju Homjakova. Stoga tvrdnja da nauka naših biskupa »znači približavanje kršćanskom istoku« (str. 131) ne zvuči istinito. Nije govor o nauci koju Crkva tek sada prihvaća i tako se »približuje« Istoku, nego o pokladu vjere koji Crkva uvijek čuva, a sad ga posebno ističe.

Ljudevit Rupčić

GABRIJEL MARCEL

— SPIRITUALISTIČKI EGZISTENCIJALIST, FILOZOF NADE —

Gabrijel Marcel, bez sumnje najslavniji predstavnik francuskog **spiritualističkog egzistencijalizma**, filozof je — **nade**, veli B. Modin, u kršćanskom filozofskom krugu. (L. Osser. Rom. nr 66, od 19. III 1972.) On se obratio filozofiji **nade** da nađe rješenje problema ljudske egzistencije, drukčije od onoga koje su dali drugi egzistencijalisti, a posebno **Heidegger** i **Sartre**, koji su dali rješenja puna tjeskobnih analiza, nihilističkih i za čovjeka očajnih. Dočim, Marcelov — egzistencijalizam i filozofija nade među sobom se intimno spajaju: **egzistencijalizam** mu je opća matica u kojoj se nada začimlje i razvija.

Četiri su Marcelova glavna djela u kojima se direktno bavi problemom nade: **Biti i imati**, **Problematicni čovjek**, **Čovjek putnik i Otajstvo bitka**. U I djelu sabire i registrira prve nepovezane refleksije o problemu nade. U II ostvaruje profinjenu analizu, povijesno-spekulativnu, o **nemiru** koji je prirodni humus iz kojeg niče nada. U III razvija sistematsko raspravljanje, i produbljeno, o nadi, ističući njezine specifične vidove i ontološke pretpostavke. U IV iznosi neka vrlo sugestivna razmatranja o trnovitoj temi odnosa između smrti i nade.

Heidegger, **Sartre**, i drugi egzistencijalisti, u svojim gorkim fenomenološkim analizama ljudske situacije osvijetlili su karakteristične motive tjeskobe i očaja, i zaključili su: »**Čovjek je tjeskoba**«. Ali, oni su sa svojim istraživanjem nehotice pobudili pažnju na nadu, jer je ona direktno protivna tjeskobi. U tom nastojanju bio je posebno osjetljiv **Gabrijel Marcel** koji je pokazao protiv **Heideggera** i **Sartre-a** da je čovjek zaista vrlo duboko zarezan od nemira, ali prirodni izlaz iz tog nemira nije u tjeskobi, još manje u očaju — **nego u nadu**.

Prema mišljenju Marcela, filozofije egzistencije, temeljene na tjeskobi, svršile su svoje vrijeme i s pravom se može strahovati da vode u slijepicu. One se mogu obnoviti jedino preko **meditacije nade i radosti**. Marcel precizira: »rekao sam — »radosti« —, a ne »zadovoljenja«, jer ono se odnosi samo na imati, a to je, bez sumnje, najpropadljivije što je u nama. Dočim, radost, pa što se o njoj mislilo, ne isključuje nemir kakav se pokazao kod sv. Augustina. Ona je čežnja jednog »bitka — manje« k »jednom bitku-više«. I može se desiti da ne može naći vlastitu svrhu nego »iznad uskih granica — unutar kojih se odvija naša pojava egzistencija — u jednoj amoroznoj kontemplaciji koja

nije nego participacija«. S ovim Marcel ne stavlja u sumnju opstojnost oćaja, već samo hoće **osporiti zakonitost jedne filozofije oćaja**.

Oćaj je moguć i opstoji. To je velika zasluga kierskegardovske misli koja je taj problem u punom svjetlu prikazala, veli Marcel. Protiv oćaja, **metafizika** mora zauzeti stav. Problem ontološki nije odjeljiv od problema oćaja. Zaista, budući da je oćaj moguć, ukoliko ja nijećem moju participaciju u bitku i savijem se u sebe sama u jednoj pohlepnoj i škrtoj volji — **posjedovati**, — jedna će metafizika bitka biti moguća u mjeri u kojoj ću uspjeti da se oslobodim onoga oćaja i od pohote koja je podrži. U ovom smislu može se reći da jedna metafizika jest istinski i vlastiti — **»egzorcizam oćaja«**.

Ali od ove se istine dolazi jedino izgradnjom na solidnoj bazi **filozofije nade**. I sad nastaje temeljno pitanje: **Što je nada?**

Marcel nas često opominje da se radi o nećemu tajanstvenome što se ne da definirati — toćno i jasno. Kad se, veli on, izbliza zahvati problem, tad se lako vidi da je »narav nade vrlo teško definirati«. »Nije lako predstaviti nadu. Kad hoću da je predstavim, ja sam sudbonosno prisiljen da joj izmijenim narav jer o njoj raspravljam sa predpostavkama. Stoga smo povučeni tumaćiti »nadu kao zavaravati se. Drugi osjećaji s kojima ju je lako pobrkati jesu: **želja, hrabrost, vitalnost i obmana**. Stoga da se može pravilno definirati nadu, mora je se zaštititi od pobrkanošći sa spomenutim osjećajima. I Marcel to ćini sa svojim vanrednim majstorstvom velikoga fenomenologa. Najprije dokazuje da nada nema ništa zajednićko sa — zavaravanjem sebe, koje uključuje zahtjeve i stalnošći, a nada to nema. Nadi je vlastito, nešto ponizna, strašiva, ćedna.

Nada se razlikuje od **želje** koja se oslanja na neki dobro definirani objekt. I stoga je bitno da nešto želi. Doćim nada plovi u neodrećenome. Stoga želja i nada nalaze se u »Duhovnom životu u dvije sasvim različite regije«. Marcel to postavlja u protivne ekstreme: želji se suprošavlja strah a nadi tjeskoba i oćaj.

Veli Marcel: »Protivan od nade nije strah, nego je jedno stanje« **klonulošći** koja se može predstaviti pod vrlo raznim psihološkim oblicima. Uopće, to je stanje onoga koji ne oćekuje ništa ni od sebe, ni od drugih, ni od života. U klonulošći nema ništa što bi sličilo na strah, nego se radije radi kao o ukoćenošći života koji se, da tako rećem, smrzao. Može se dati da se ljudsko biće nasladi u ovom stanju, a to je što zapažamo kod nekih suvremenih nihilista. Naprotiv, strah je vezan na isćekivanje (sasvim toćno) isto kao i želja.

Na trećem mjestu nada je bitno različita od **obmane**. Ona se toćno sastoji u tom, da nas ćini umišljati kao stvarnošći i naše želje i naša strahovanja: mehanizam je oćevidno identićan u jednom i drugom slućaju! Naprotiv, kako smo vidjeli, nada pripada jednoj regiji duhovnog života, različitoj od one od želja. Kao što želje, iz kojih se raćaju, i **iluzije** se kristaliziraju u toćne, definirane, stalne i egzaktne slike. Naprotiv, nadu karakteriziraju velika ostvarenja i raspoloženosti koje se ne stabiliziraju u ni jednu odrećenu rafiguraciju. Ovu je razliku lako uoćiti u kakvom konkrećnom slućaju na pr. u **bolesniku**, koji fiksira ideju da će

ozdraviti ako upotrebi jedan određeni lijek u jedno određeno vrijeme: on je u duševnom stanju iluzije. Ako, naprotiv, izdigne se iznad svih predstava i formulacija uz koje se prije prilijepio, i čuva jedan osjećaj pouzdanog iščekivanja u povratak stanja zdravlja, u duševnom je stanju nade. Marcel ističe očevidne kontrastne posljedice koje prate iluziju i nadu. Prva je neprestano izložena razočaranju i očaju, dočim je druga uvijek u pouzdanom iščekivanju: »Tko se nada, ne postavljaajući nikakav uvjet, nikakvu granicu, puštajući se apsolutnom pouzdanju, tako radeći, svladat će svako moguće razočaranje i spoznat će jednu stalnost bitka ili u bitku, koje se protivi temeljnoj nestalnosti — **imati**.

Napokon, nada se ne smije identificirati — s **vitalnošću**, kako to neki pokušavaju. Sigurno, odbijanje bolesnika ili utamničenika da prihvati kao definiranu svoju situaciju, znak je vitalnosti. Ali nada se ne iscrpljuje ovdje. »Uostalom, veli Marcel, iskustvo dokazuje da je nada kadra nadživjeti i jedno totalno rušenje organizma; ako je, dakle, ona vitalnost, to je u jednom smislu vrlo teško odrediti i što se ne podudara s onim što mi toj riječi pripisujemo kad govorimo o vitalnosti jednog tijela u dobrom zdravlju. Na svaki način, nada sve se mora reći da ideja jedne **fizike** nade jest apsurdna i vidljivo proturiječna: možda bi se moglo tvrditi da nada koincidira sa samim duhovnim principima. Ne možemo dakle vjerovati da je možemo shvatiti polazeći od psiholoških sklonosti koje će se stvarno uvijek predstavljati a posteriori za protumačiti nešto što u sebi ostaje tajna. »Tako očišćen teren od najpogiblijih nesuglasica kojima je podložen pojam nade... Marcel prelazi pomnjivo odrediti njezinu specifičnu narav. Nada je iznad svega — intimno **otvaranje** duha, jest pouzdano **iščekivanje** jednoga pozitivnog rješenja u koliko se tiče vlastiti bitak. Nada je, čin, kojim je aktivno i pobjedonosno svladana napast očajanja, bez da mora uz ovu pobjedu nefaljeno biti spojen osjećaj napora«. Nada, konačno, odgovor je ljudskom nemiru ili onom uvjetu ropstva i kušnje u kojoj se čovjek nalazi uronjen. »Nada je postavljena u područje kušnje: ne samo da joj odgovara nego tvori odgovor našeg bića«. Paradoksalno je, koliko veća će biti moja svijest života kao udaljena, kao ropstvo, kao kušnja, toliko ću više biti u stanju iskusiti probuđenje nade... vidjeti sjaj onog svijetla otajstvenog i pokrivenog koje... osvjetljuje baš centar mjesta prebivanja nade!

Ali da nada bude jedan odgovor, na predpostavlja i upliće jedan **poziv**. Nego, od koga može doći jedan sličan poziv na koji je odgovaran sa svojim čitavim bićem — ako ne **od Boga**? Evo, dakle, da se »nada predstavlja kao odgovor stvora neizmjernom Biću kojemu zna da duguje sve ono što jest i da ne može, bez skandala, postaviti ikakav uvjet. Od časa kad padam ničice pred Tim Apsolutnim, koji me je u neizmjerljivoj dobrohotnosti izveo iz ništa, čini se da ja sam sebi zabranjujem očajavati, ili točnije da ja implicite priznajem u **mogućem očaju**—**znak izdaje**, tako da ne mogu se tomu prepustiti bez da izgovorim svoju vlastitu osudu. Što bi, zaista, značilo u ovoj perspektivi — očajavati, ako ne proglasiti: Bog se udaljio od mene«?

Polazeći od ovih razmatranja, **Marcel** izvlači zaključak da je »ujedno istinito i krivo reći da nadati se ovisi od nas. U korjenu je nade da nam je doslovno poklonjena; ali mi možemo odbiti nadu kao, što možemo odbiti ljubav; i bez sumnje možemo također zanijekati nadu kao što možemo zanijekati i spoznati našu ljubav. U oba slučaja čini se da zadatak »Kairos-a« sastoji dati našoj slobodi prigodu da se vježba i razvija, što ne bi mogla, učiniti, ako bi se pustila samoj sebi — hipotezi, uostalom, možda protuslovnoj«.

Iz ovog što je do sada rečeno o nadi kao o pouzdanom isčekivanju, kao odgovor, kao poziv, izgleda očividno da je ona jedna **duhovna sklonost** koja se ispisuje u **nutrini sfere ljubavi**. To sjajno veli **Marcel**: »Ljubiti jedno biće znači očekivati od njega nešto neodređenog, nepredvidivog, znači u isto vrijeme dati mu na neki način mogućnost odgovoriti na ovo isčekivanje. Da, ma koliko može izgledati paradoksalno: isčekivati, na neki način, znači darivati; ali isto tako je istina i protivno; ne isčekivati više znači doprinjeti učiniti biće sterilno od kojeg se ne očekuje više ništa; znači, dakle, na neki način, lišiti ga, una-prijed mu oduzeti nešto: a što je to drugo, ako ne neku mogućnost iznalaziti i stvarati? Sve čini misliti da se može govoriti o nadi kada opstoji ova **međuakcija** između onoga koji dariva i onoga koji prima, ova izmjena koja je znak svakog duhovnog života«.

Postavivši, **Marcel**, nadu u sferu ljubavi, izvukao ju je iz najveće pogibli kojoj je izložena, onoj da od nje učini jedan čisto **individualistički, egoistički osjećaj**, a podijelio joj je jednu dimenziju **intersubjektivnu i komunitarnu**. Ovo je točka na kojoj francuski filozof vrlo mnogo insistira, toliko da je čini odlučnom točkom svih svojih razmatranja, jer samo ovdje on vidi jedno **stalno opravdanje**, tvrdi **B. Mondin**, nade. Nada nema, zaista za se argumentacije, dokaze i zaključne probe, a uza sve to **izbjegava fideizam** zahvaleći svojoj potki **intersubjektivnoj**.

»Ovaj svijet, uči **Marcel**, nije nikako jedna **monada**, i ne može se držati kao jednu **čeliju** različitu i odrezanu a da izradi vlastito uništenje: svijet, naprotiv, nalazi elemente svoga života doprinosima koji, često kroz tajne kanale, dolaze mu do bratskih svijetova od kojih, jedva zna i ime i položaj. Sa sviješću ovih izmjena o ovom tajnom i neprestanom cirkulacijom — ja se otvaram nadi«.

Na svršetku svoje suptilne, pažljive i prodorne analize **Marcel** predlaže slijedeću definiciju nade: »Nada je bitna dispozicija duše tako intimno obvezane u jednom iskustvu zajedništva za izvršiti transcendentni čin u protimbi sa htijenjem i spoznanjem, pomoću kojeg ona tvrdi živu vječnost od koje ovo iskustvo poklanja ujedno i zalog i prvina«.

Definicija je duga i dosta kompleksna, ali je sjajna sinteza svih bitnih motiva **Marcelove metafizike nade**: U njoj je —

- Vid otvora i disponibiliteta;
- orijentacije vertikalne i horizontalne;
- izvire iz intersubjektivnog iskustva;
- karaktera je proročkoga, jer cilja prema otajstvenom i neodređenom, čiji je zalog i prvina;

- ne podvrgava se kriterijima eksperimentalne spoznaje i želje koji su — oboje — zatvoreni unutar sfere neposrednog i opipljivog kao sfera objektivnosti za spoznaju i kao sfera imati u slučaju želja.

ZAKLJUČAK

Iz Marcelovih djela i spisa B. Modin je izveo ove elemente: neke pozitivne, neke negativne.

A. — Pozitivni su elementi:

- 1) duboka poniranja u područja osjećaja, srodnih nadi. Budući da su joj srodni, lako ih je pomiješati. A to su: vitalnost, želja, obmana.
- 2) Evidentiranje nade kao karaktera, u isto vrijeme intersubjektivnog i transcendentno.
- 3) naznačenje je nade kao ontološki poziv, poziv upravljen našem biću od samog Boga.

B. — Negativni su elementi:

- 1) Nedovoljno metafizičko obrazloženje za njegovu ontologiju nade. Njegova metafizika je — i zahtjevana, izazivana, tražena, ali je on nije dovoljno obradio na spekulativnom planu.
- 2) U svom radikalizmu distinkcije između — **biti i imati**, jasna je tendencija promatrati: svijet, čovjeka i povijest na platonski način, jer Marcel naznačuje svojoj nadi ciljeve previše — eterične, duhovne, anđeoske.

Dr Fra Krsto Kržanić

ŽUPSKA KARTOTEKA

U popunjavanju »Statistike vjerskog života« Splitske nadbiskupije pod br. 6. stoji upit: dali se vodi dušobrižnička kartoteka? I inače u suvremenom pastoralu nalaže se mladim svećenicima da vode župsku kartoteku. To je sasvim razumljivo i potrebno. Na kartonima svoje kartoteke župnik nalazi sve podatke za svaku obitelj u svojoj župi. Kad obitelj iseli na prostor druge župe nosi sa sobom svoj karton iz župskog ureda i preda je ga novom župniku radi evidencije.

Ipak možemo postaviti pitanje da li je župska kartoteka pogodna za sve tipove župa, ili bi smo morali u nekim vrstama župa sačuvati i dalje stari način evidencije župskog života preko »Anagrafa«. Za župe velikih gradova gdje se pučanstvo često mijenja i gdje župnik često puta teško dolazi do potrebnih podataka pojedinih obitelji kartoteka je odlična stvar. Ali za naše male provincijske gradove, gdje župnik može lako upoznati svaku osobu u svojoj župi, i za naša sela puno su praktičniji anagrafi.